



Hilmi Yavuz ile Şiir ve Gelenek Üzerine

◆ Konuşuran: Tayyib Atmaca

Şiirde geleneğin çerçevesi nasıl çizilebilir?

Şiirde geleneğin çerçevesi, geçmişin entelektüel müktesebatı ile sınırlıdır.

Gelenek kavramı; divan, tekke, halk şiirinin yanı sıra modern şiiri de kapsar mı ya da tam olarak bu kelimenin kapsama alanındaki şiir odakları hangileridir?

Entelektüel müktesebat, hiç kuşkusuz, edebî müktesebatı da içerir.

Geleneği reddetmek ya da geleneğin karşısında durmak şiir adına mı yoksa şairin kendi geleneğini oluşturma çabası adına takınılan bir tavır mıdır?

Şair, bir geleneği 'oluşturmak' konusunda değil, olsa olsa, bir geleneğin 'başlatıcısı' olma konumunda bulunabilir. Gelenek, o 'başlangıç'tan [şayet bir 'başlangıç'sa!] oluşur. Var olan bir gelenek söz konusuysa, şair o geleneğe 'eklemlenebilir' Geleneği 'reddetmek' ise, 'ilericilik' değil, 'gericilik'tir!

Hilmi Yavuz, şiirinin gelenekle ne tür bağları vardır? Şekil, içerik, hayal unsurları bağlamında neler söylemek istersiniz?

Benim şiirim temelde koyucu ilkesi, medeniyet durumuna dayanır. Poetika, bana göre, toplumun medeniyet durumu neyi işaret ediyorsa ona teka-bül etmelidir. Türk toplumu hem geleneksel [Doğu'lu] hem de modern [Batı'lı] bir toplum. Öyleyse şiir de, geleneksel müktesebatımızı olduğu kadar, modern müktesebatı da temellük etmelidir.

Gelenekten beslenmeden ve sadece günümüz şairlerini okuyarak şiir yazma talimine başlayanlar şiirlerini geleceğe taşıyabilirler mi? Nasıl?

Bir toplumun medeniyet durumu, şairin poetikasını belirlemelidir. Gelenekten, yani bize ait

olandan olduğu kadar, intisap ettiğimiz Avrupa medeniyetinin müktesebatından da yararlanmayı reddeden şair, 'sahih olmayan' bir konuma, yani, medeniyet durumuna ters düşmüş demektir. Sadece günümüz şairlerini okumaksa, şairi, şiir bilgisi açısından kifâetsiz kılar. Necatigil'in sözü burada da geçerlidir: 'Şiir, geçmişe atıflarla ilerler!'

Geleneksel şiir denince neredeyse toplum tarafından kanıksanan ve adına "halk şairi" ve "divan şairi" denilen şairler için "yazacaklarını yazmış ve edebiyat tarihinin tozlu sayfaları arasında yerini almışlardır" düşüncesi size göre şiirimizin önüne örülen bir duvar mıdır? Değilse Türk şiirinin yeniden inşası denebilir mi?

Daha önce de söyledim: Türkiye'de neyin 'ilericilik', neyin 'gericilik' olduğu konusunda vahim bir kavram zâfiyeti söz konusudur. Halk şiirinin, divan şiirinin 'tozlu raflar'a kaldırılmasını savunanlar, bunu 'ilericilik' adına yaptıkları iddiasındalar. Şuursuz bir hassasiyet! Bunların, şiirin önüne 'duvar' örmelerine entelektüel kabiliyetleri kifâyet etmez.

Her şairin yazıya dökmese de elbette şiir üzerine düşünceleri, poetikası vardır. Düşünce dünyanızdaki bu hususta neler canlanıyor?

Bir yanlış anlamayı düzeltiyim: Her şairin bir poetikası olduğunu söyleyemeyiz; zirâ, birçok şairin poetikası yoktur! Ahmet Hâşim'in bir poetikası vardır [Bkz: 'Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar']; Yahya Kemal'in bir poetikası vardır [Bkz: 'Şiir Okumaya Dair']; Necip Fazıl'ın bir poetikası vardır [Bkz: 'İdeolocya Örgüsü']; Orhan Veli'nin bir poetikası vardır [Bkz: 'Garip' Önsözü]. Necatigil'in, Âsaf Hâlet Çelebi'nin poetikaları vardır, muhtelif yazılarında dile getirdikleri görüşlerle...

Bazı şairlerin ise poetikaları yoktur: Mesela, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, mesela Sabahattin Kudret Aksal'ın, mesela Özdemir Asaf'ın... Muzaffer Erdost'un 'Bir Şey Söylemeyen Şiir' başlıklı yazısı, 'İkinci Yeni'nin poetik manifestosu sayılmıştır; ama değildir!





Bir şairin siyasal tavır alışını, onun poetikası olarak kabul etmek, poetika'yı politika zannetmek gafletidir.

Bir yanlış anlaşılma olmasın: Her şairin mutlaka bir poetikası olmalıdır, diye bir zorunluluk yoktur.

Sizce geleneğe bağlanmak bugünden geçmişe gitmek mi, geçmişe bugüne taşıyarak yeniden inşa etmek midir?

Şiirin geçmişe atıflarla ilerlemesi, paradoksal gibi görünüyor. Hâlbuki söylenmek istenen, geçmişe atıfta bulunmadan ne bugünün anlaşılacağı ne de geleceğe yürünebileceği gerçeğidir.

Türk şiirinde geleneği çağın getirdikleriyle sentezleyip yeniden üreten şairler hakkında neler söylersiniz?

Şiirde gelenekle modernin sizin deyişinizle, 'çağın getirdiklerinin bir sentezi' olacaksa bu, diyalektik bir sentez [tez-antitez-sentez] değil, Deleuze'un kavramlaştırmasıyla bir 'bağdaşık sentez' ['disjunctive synthesis'] olacaktır: Hem o hem bu! Yani, gelenekselle moderni, bir tez/antitez karşıtlığı içinde [ya da, antitezi 'öteki' olarak] görmek değil, ikisini birlikte edinmek: 'Ya o, ya bu!' yerine 'O ve bu!': Gelenek ve Modern!

Geleneği bilmek günümüz şairi için bir zorunluluk mudur? Kendinden önceki şiir mirasının bahçesinde gezmeden de şair olunabilir mi?

Evet, bir zorunluluktur... Gelenekle ilişki kurmayan ya da sizin deyişinizle 'geçmişin bahçesinde gezinmeyen' bir şair, bir defa daha yazayım, medeniyet durumuna ters düşer;- 'garısahih' olan bir şiir yazıyor, demektir!

Geleneği sürdürmek mi gelenekten beslenmek mi önemlidir ve bunun bir ölçüsü veya dozajı olmalı mıdır?

Elbette gelenekten yararlanmak önemlidir; ama yararlanmayı bir nevi 'yeniden üretim' olarak okumak koşuluyla! 'Yeniden üretim' yöntemi, metinlerarasılıkla mümkün olur: Metinlerarasılık, önceki metni alıntılama [doğrudan 'iktibas etmek'] değil, alıntıya yeni bir içerik [muhteva] edindirmektir.

Geleneğe ait malzeme özgünlüğün önünde bir engel teşkil eder mi?

Şiirde özgünlük [orijinalite], sanıldığı gibi arzu edilen bir şey değildir. Modern şiir teorileri, yeniden üretim anlamında geçmişe atıfta bulunmadan yazılan 'özgün' şiiri, 'edebî' bir metin saymıyor.

Modern gelenekçi ne demektir? Bu sıfat hangi şairlerimiz için kullanılabilir?

'Modern gelenekçi'den, daha önceki sorularınıza verdiğim cevaplarda tekrarladığım gibi, şiiri medeniyet durumuyla birebir mutabakat halinde olan 'sahih' şairleri anlıyorum. Bunlar Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim'le başlayan bu soy kütüğünü temellük ederek devam ettiren şairlerdir.

Geleneği yalnızca şiir ve teknik bahsinden ibaret mi görmeliyiz edebiyat dünyasında yoksa şair tavrının, yaşayışının da yaslanması gereken bir gelenekten bahsedebilir miyiz?

Modern şiir, Mallarmé'nin şu sözünü referans olarak alır: 'Şiir, fikirlerle değil, kelimelerle yazılır'. Bunun anlamı, hayatın gündelik söylemle değil, ama şiirsel söylemle yazıldığında, 'şiir'e dönüşebileceğidir.

